ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston Milliy Pedagogika Universiteti

№10(4)
2026

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohalari va bosqichlari bo'yicha)
13.00.07 Ta'limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
20-oktyabr, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI
Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Karimova E.G. – Sotsiologiya fanlari nomzodi, dotsent
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Raxmonova Z. A. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Sayimova D. K. – texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD),dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ
Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:
Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:
Ashurov Ramzidin Ramazonovich – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:
Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician
Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician
Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor
Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan
Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Shermuhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor
Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor
Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)
Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)
Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)
Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)
Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)
Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)
Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor
Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor
Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers "Yangi O'zbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor
Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)
Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor
Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor
Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service
Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor
Rakhmonova Z.A. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)
Sayimova D. K. – Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences
Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor
Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor
Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics
Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor
Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region
Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences
Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:
Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:
• Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
• Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)
Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):
• Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
• Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan **№C-5669363** reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA CONTENTS СОДЕРЖАНИЕ

MUNDARIJA

Pedagogical Model for Developing Students' Communicative Competence: Organisation of Experimental Work and Evaluation of its Effectiveness 10
Mukhamedova Matlyuba Satvaldiyevna, Xudoyberdiyev Olloqul Isaqovich

Bakalavriat darajasida bo'lajak matematiklarning kasbiy hamda amaliy malakalarini rivojlantirish usullari ... 17
Abduraxmonov Abdumo'min, Sheraliyev Aliboy Tulboyevich

Sport mashg'ulotlarini real vaqt rejimida boshqarishda ter biomarkerlarini o'lchovchi taqiladigan biosensorlar 20
Meliqo'ziyev Azizjon Adxamjon o'g'li

Ekstremal issiqlik sharoitida sportchilarning ish qobiliyatini oshirish shakllari: akklimatsiya, sovitish va individual gidratatsiya dalillari 26
Qodirova Shahlo Shavkatjon qizi

Mikroorganizmlarda fermentatsiya orqali energiya hosil bo'lishi va uning biotexnologik ahamiyati 31
Raxmatullaeva Maxfuza Igamberdiyevna

Bo'lajak pedagoglar tayyorgarligida learning analytics asosidagi metodik ta'minotning mazmuni va tuzilishi 37
Akbarova Sevaraxon Xusanboy qizi

Sovet davridan mustaqillik davrigacha O'zbekistonda suv siyosatining tarixiy transformatsiyasi: Orolbo'yi inqirozi misolida 45
Dadaboyev Nodirbek Ergashali o'g'li

Digital SAT matematika bo'limida maxsimal (800 ball) natijaga erishish strategiyalari va desmos interfaol imkoniyatlaridan foydalanish 51
Abdullayev G'ayratjon Mutalipovich

Ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan pedagoglarning, kreativ yondashuv asosida talabalarning nutq va tafakkurini rivojlantirishga oid nazariy bilim hamda amaliy malakalarga egaligi 55
Abdullayeva Mavluda Aribovna

Bo'lajak pedagoglarda pedagogik improvizatsion ko'nikma va malakalar 62
Ablokulov Sherali Davronovich

Interaktiv platformalar vositasida bo'lajak pedagoglarning texnologik-amaliy kompetensiyasini rivojlantirish: elektron ta'lim resurslarini yaratish tajribasi 66
Maxmudov Abduxalim Xamidovich, Yo'ldashev Axrorjon Egamnazar o'g'li

Elektr yoritish fanini o'qitishda yangi interfaol metodlarning ahamiyati 71
Nasretdinova Feruza Nabiyevna

Developing Methodological Decision-Making Skills in Pre-Service English Language Teachers Through Clil-Based Tasks 75
Nilufar Achilovna Tuxtayeva

Developing Linguocultural Competence Through Digital Storytelling in English Language Teaching: an Integrated Approach 79
Rakhimov Mansur

Nature of Speaking in EFL Contexts: Fluency, Accuracy, and International Competence 83
Rashidova Nodira Khabibullayevna, Egamberdiyeva Marjona Abdurasul kizi

Autizmli bolalarning sensor rivojlanishida ta'lim muhitining o'rni 89
Sh. A. Nurmatova

Ta'limda inson va sun'iy intellekt hamkorligining metodologik transformatsiyasi: inson markazli pedagogik paradigma 94
Tadjimatova Xosiyatxon Botirjon qizi

Ingliz tilini o'qitishda aralash metodlarni qo'llashning didaktik asoslari va darsni loyihalash modeli 102
Usmonova Dilnoza Muratovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Онлайн-проекты как механизм формирования профессиональных навыков у будущих учителей русского языка 106
Матниязова Азиза Бахтияровна

Malakali dzyudochilarni tayyorlashda texnik-taktik mahoratni takomillashtirish mexanizmlariga innovatsion yondashuv 110
Tangriyev Abdullo Tovashevich

Malakali dzyudochilarni xalqaro musobaqalarga tayyorlash tizimini takomillashtirish: Olimpiya saralash davrida rejalashtirish va cho'qqi shaklga chiqarish 116
Tangriyev Abdukarim Tovashevich

Sinfdan tashqari faoliyatlar jarayonida hadislarga asoslangan ma'naviy-axloqiy tarbiyaning pedagogik salohiyati va amaliy asoslarini takomillashtirish 122
Fayzullayeva Gulnoza Kamolovna

Ta'lim loyihalarining iqtisodiy-pedagogik samaradorligini baholashning nazariy-metodologik asoslari 129
Saitxonov Bobomurod Po'latovich

Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalar bilan logopedik mashg'ulotlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi 133
Tojiboyeva Osiyoxon Alisher qizi

Aksiologik yondashuvning pedagogik va psixologik mohiyati 138
Hafizov Shahriyor Shavkatovich

Emotsional intellektni rivojlantirishda kognitiv yondashuvning nazariy-metodologik asoslari 142
Nishonova Lobar Mirzakulovna

Boshlang'ich sinflarda ongli o'qishni leksik-kognitiv yondashuv asosida rivojlantirish 146
Ne'matova Diyora Baxodir qizi, Shabbazova Dilfuza Ruzikulovna

O'qituvchilarda kasbiy stressning yuzaga kelishiga ta'sir etuvchi individual-psixologik omillar 153
Konratbayeva Ayjamal Bazarbayevna

Xorijiy tajribada neyropedagogik yondashuvlar va kognitiv boshqaruv modellari: kengaytirilgan tanqidiy komparativ tahlil 158
Izzatullayeva Zohidaxon Sunatdullayevna

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik mahoratini rivojlantirish muammosi: pedagogik tahlil 164
Abrorxonova Kamolaxon Abrorxon qizi, Israilova Oydin Uchkun qizi

O'zbek musiqiy merosi va uni talabalarda qadriyatli munosabat sifatida shakllantirish 169
Mannapov Sultonali, Mansurova Nigoraxon Rustamjonovna

Integrativ ta'lim texnologiyalari va raqamli vositalar asosida bilish kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi 173
Quvvatova Mohira Hikmatillayevna

Maktabgacha ta'limda 6–7 yoshli bolalarning metakognitiv kompetensiyalarini o'yin faoliyati orqali rivojlantirishning texnologik dasturi va uni amaliyotga tatbiq etish tizimi 177
Nuritdinova Xurshida Narpulatovna

Futbol texnikasining asosiy elementlari va texnik harakatlarni bajarish usullarini o'rgatish 182
Sadriddin Tulepov

Innovatsion ta'lim muhiti asosida pedagogika fanini o'qitish modelining samaradorligini tajriba-sinov asosida baholash 187
Abdusattorova Sarvinoz Norqo'zi qizi

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida badiiy idrok va fanga oid kompetensiyalarni rivojlantirishning sinergetik-integrativ asoslari 192
Abdullayeva Feruza Nurillayevna

Rus tilini o'qitish jarayonida talabalarning o'qish va yozish ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi 197
Allayarova Dilfuza Klichevna

Practical Methodological Approaches to Developing Management Skills of Deputy Directors in Preschool Educational Organizations Principles of Connecting Theoretical Knowledge With Practical Activity 201
Makhamadalieva E'zoza Rustamkhuja

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Kimyo muhandisligi terminologiyasida polisemiya hodisasi 205
Shomurodova Zebiniso Rajabovna

Talabalar o'quv muvaffaqiyatini rivojlantirishning pedagogik, psixologik va texnologik determinantlari 209
Turaboyeva Madinaxon Raxmonjon qizi

O'quvchilarning madaniyatlararo kompetensiyasini mediamatnlar vositasida rivojlantirishga oid xorijiy tajriba tahlili 219
Turdimuratova Aysanem

Искусственный интеллект в преподавании русского языка в узбекоязычной аудитории: возможности, риски и методические решения 224
Мустанов Убайдулла Зулпанович

Shaxs texnologik tafakkuri fenomenining falsafiy-antropologik va gnoseologik talqini 229
Toshpulatova Farida Radjabovna

Lotin tilining zamonaviy tilshunoslikdagi o'rni 234
Shirinkulova Shafoat Malikovna, Rajabova Charos Shavkat qizi

Bo'lajak o'qituvchilar raqamli mediamadaniyatini kasbiy-pedagogik sifat sifatida rivojlantirishning konseptual asoslari 240
Narmanov Alisher Hasanovich

Maktabgacha ta'lim tashkiloti menejerlarining intellektual salohiyatini tashxislashning metodik ta'minotini takomillashtirish 244
Abdumo'minova Lobar Abdujabbarovna

Sun'iy intellekt orqali talabalar kasbiy sifatlarini rivojlantirishning boshlang'ich tushunchalari 249
Normurodov Sherzod Boymurodovich

"Smart o'qish" raqamli platformasi va muallif metodlari asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy komponentlarini rivojlantirish 253
Obidova Shohsanam G'anijon qizi

Lingvopoetikada shakl va mazmun birligi xususida nazariy qarashlar 257
Quvonchoy Yusupova

Designing an ESP Coursebook for Architecture Students on the Basis Of VTTSS 262
Sabirova Nilufar Kudratovna

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy faoliyatni kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etish 266
Xasanova Shaxnoza Toxtasinovna

A Comparative Study of Idiom and Environmental Meaning in the Works of Ernest Hemingway and Tog'ay Murod 272
Zebiniso Allayarova, Malika Bahromova

Maktabgacha ta'limda o'yinga asoslangan ta'limni takomillashtirishning O'zbekiston Respublikasidagi me'yoriy-huquqiy asoslari 277
Farmonov Murodullo Sunnatilloyevich

Обучение русскому языку студентов направления узбекской филологии с использованием искусственного интеллекта: методическая модель 282
Набиева Камиля Азимовна

Bo'lajak tarbiyachilar mediakompitentligini raqamli texnologiyalar vositasida shakllantirish samaradorligini baholash mezonlari va diagnostik vositalari 290
Tavobova Ozoda Farhodovna

Все три брата Лобачевские действительно восприняли талант отца 296
Жумаев Эркин Эргашевич, Аманниязова Бибимариям Пирнияз кызы

Pedagogik tafakkur tarixida fikr tarbiyasi: yondashuvlar va zamonaviy ta'limda qo'llanish imkoniyatlari 302
Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna

Maktabgacha va boshlang'ich ta'limni raqamlashtirish muammolari 306
Raxmatullayeva Malika Bahodir qizi

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining innovatsion pedagogik faoliyatga tayyorgarligini rivojlantirish texnologiyalarining pedagogik imkoniyati 310
Imomkulova Ozoda Norboboyevna

Pedagogika mutaxassisligi magistrlarida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishning interdisiplinar mexanizmlari... 315
Jumaniyazova Go‘zal Baxorovna

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida parametr qatnashgan chiziqli tenglamalarni o‘rganish bo‘yicha ba’zi bir mulohazalar... 319
Musayeva Ziyoda Allayarovna

Bo‘lajak pedagoglarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muammoli ta’lim va keys-stadi metodlarini integratsiyalash... 325
Namozova Barno Navruzovna

Umumta’lim maktablarida formativ baholash orqali o‘quvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish: pisa yondashuvi asosida... 331
Norqulov Furqat Maxmatmo‘minovich

O‘quvchilarda agressiv xulq-atvorni boshqarish va ijtimoiy xulq-atvorni tarbiyalash usullari... 336
Nusratova Setora Dilshod qizi, Sh. U. Nurullayeva

Bo‘lajak pedagoglarni tayyorlashda STEAM texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik shart-sharoitlari... 343
Raxmatullin Rafis Sagitovich, Zaitov Iskander Ravilevich, Ikromova Rano Ubaydullayevna, Qodirova Raxima Rajabovna, Muratbayeva Aliya Paraxatovna, Juman Turonovich

Shaxs psixik taraqqiyotida ruhiy holat modeli mental resurs tizimining zaruriy asosi sifatida... 348
Xudoyberganova Maqsuda Jumaniyazovna

Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyalanuvchilarining kreativ tafakkurini o‘yin texnologiyalari asosida rivojlantirish metodikasi (TRIZ va milliy xalq o‘yinlari misolida)... 353
Abdusattorova Umida Abdusamad qizi

Maktabgacha ta’lim tashkilotlarida o‘yinga asoslangan ta’limning imkoniyatlari... 359
Ergasheva Muslima Komiljon qizi

Skoliozi bor talabalarning ijtimoiy-psixologik moslashuvi: shaxslararo munosabatlar va emotsional holat xususiyatlari... 362
Nurullayev Abdurashid Ro‘zimboyevich

Imom Abu Homid G‘azzoliy ilmiy-ma’rifiy merosi asosida oliy ta’lim talabalarini ma’naviy-axloqiy tarbiyalashning metodologik asoslarini takomillashtirish... 366
Ochilov Yakub Saydulloyevich

Socio-Psychological Factors in Staff Management in Early Childhood Education... 371
Tursunova Shaxnoza Elmurodovna

Maktabgacha ta’lim tashkilotlari xodimlarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishning innovatsion mexanizmlari... 376
Xudoynazarova Feruza Ilxomovna

O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi nufuzi: yutuqlar, muammolar va istiqbollar... 380
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna

Дидактическая модель развития когнитивных учебных действий младших школьников на языковом, текстовом, интерпретационном и трансформационном уровнях усвоения понятия “имя существительное”... 384
Солохиддинова Фазилатхон Мухиддин кизи

Raqamli jamiyatda shaxs qadriyatlarining rivojlanishida metakognitiv jarayonlarning psixologik roli... 389
Raxmonova Zarifa Ne’matovna

“Maktab maslahatchisi”ning 6 vazifasi: ijtimoiy-pedagogik tahlil... 392
Jumanov Sherzod Saloyevich

4K modeli (kreativlik, kommunikativlik, kollaboratsiya, kritik fikrlash)ning paydo bo‘lishi va pedagogik asoslari... 397
Raximova Shoira Adilbekovna

Methods for Increasing the Effectiveness of Professional Activities of Higher Education Professors and Teachers Using Digital Technologies... 401
Qosimov Jahongir Avlaqulovich

Ta’limda sun’iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari va metodik asoslari... 406
Sulaymanova Dildora Baxtiyorovna

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Oliy ta'limda talabalarda pedagogik jarayonlarni boshqarish kompetensiyalarini rivojlantirish metodikasi ... 410
Mamatova Saodat Maxmudovna

Pedagogical Foundations of Developing Digital Culture in Future Teachers:
A Stage-By-Stage Model and Assessment Criteria ... 415
Urazova Surayyo Elmurod qizi

Atom yadrosi va elementar zarralar fizikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda
axborot texnologiyalarining o'rni ... 419
A. I. Raxmanov

Bo'lajak o'qituvchilarni xulq-atvordagi og'ishlarni korreksiyalashga tayyorlashning
suggestiv-pedagogik mexanizmlari ... 425
Shermatova Manzura Ikromjanovna

Теоретические основы развития творческих способностей младших школьников ... 429
Шукурова Н. Х., Джалолова З.

Boshlang'ich sinf musiqa darslarida multimedia vositalari va interaktiv metodlardan
unumli foydalanishning metodik asoslari ... 433
Uralova Farida Ural qizi

O'qituvchining metodik kompetensiyasini rivojlantirishda generativ sun'iy intellektning
metodik imkoniyatlari va etik jihatlari ... 438
Bahodir Sapparovich Khurramov

Xorazm vohasi ziyoratgoh nomlarining boshlang'ich sinf o'quvchilarida odob-axloq qoidalarini
shakllantirishdagi o'rni ... 444
Rajabova Nilufar Egamberganovna, Kuranbayeva Moxigul Umurbek qizi

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida tanqidiy fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish:
xalqaro yondashuvlar va o'zbekiston tajribasi ... 448
Aripova Iroda Ikrom qizi

Bo'lajak o'qituvchilarni tayyorlashda raqamli transformatsiya va STEAM loyihalarini integratsiyalash ... 453
Ernazarov Alisher Ergashivich, Nargiza Yodgorova

Современные лучевые методы исследования опорно-двигательного аппарата ... 457
Ш. А. Иброхимов

Atom yadrosi va elementar zarralar fizikasi fanidan laboratoriya mashg'ulotlarini tashkil etishda
axborot texnologiyalarining o'rni ... 460
A. I. Raxmanov

Termin va terminologiyaning lingvistik hamda nazariy talqini ... 466
Jo'rayeva Malohat Muhammadovna

Germaniya va niderlandiyada dual ta'lim tajribasi va uni O'zbekistonda maktabgacha ta'lim yo'nalishi
talabalari ta'limida qo'llash imkoniyatlari ... 473
Alovdinova Iroda Botir qizi

Musiqa ta'limining uzluksiz ta'limdagi pedagogik roli va yoshlarning estetik hamda
ijodiy salohiyatini rivojlantirish ... 480
Abdumannonova Nilufar Baxrom qizi

Maktab o'quvchilarining jismoniy faolligini oshirishda sog'lomlashtirish tadbirlarining
nazariy va amaliy ahamiyati ... 484
Alhamova Sayyora Pirmuhammad qizi

Jismoniy tarbiya va sportning zamonaviy rivojlanish bosqichlari va tendensiyalari O'zbekiston tajribasida ... 490
Aslonova Maloxat Akramovna

11-13 yoshli bolalarning oila va jamiyatda munosabat shakllarining pedagogik xususiyatlari ... 495
Aybekovna Usmanova Umida, Datqayeva Feruza Ubaydullayevna

16 yoshli gandbolchilarda tezkorlikni tarbiyalashning pedagogik asoslari ... 498
Do'smatov Zafarbek Anvar o'g'li

Maktab o'quvchilarida ona tiliga hurmat va nutq madaniyatini shakllantirishning pedagogik omillari ... 504
Erkinova Nafisa Sobitjon qizi

Turnik va brus mashqlarining o‘quvchilar qomati va yelka kamari mushaklari rivojiga ta’siri 510
Ibragimov Shuhratbek Iminjonovich

Raqamli ta’limda zamonaviy texnologiyalarning o‘rni 514
Isaqova Mohinur Solijon qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarning raqamli qurilmalardan foydalanishi va jonli muloqoti o‘rtasidagi bog‘liqlik 518
Jumaniyazova Zulfiya Aitbayevna

Maktabgacha tarbiya muassasalari sharoitida bolalarning harakat potensialini maqsadli rivojlantirish texnologiyasi 522
Muxammadova Shahlo Salimjon qizi

Voleybol sportida texnik-taktik tayyorgarlikni takomillashtirishning zamonaviy metodlari..... 527
Normaxmatov Ilxom Zayniddinovich

O‘quvchilarda agressiv xulq-atvorni boshqarish jarayonining asosiy talablari va pedagogik-psixologik asoslari..... 530
Nusratova Setora Dilshod qizi, Sh. U. Nurullayeva

Manzara janri bo‘yicha ijodiy ishlarni badiiy va ekologik mezonlar asosida baholash..... 536
Obidov Bexzod Zokirjon o‘g‘li

Jismoniy tarbiya va sportni raqamlashtirishgning pedagogik imkoniyatlari 540
Pirimova Nargiza Adilovna

Texnika yo‘nalishi talabalarining jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarida raqamli vositalar orqali pedagogik nazoratni takomillashtirish..... 545
Ravshanov Bexruz Xasanovich, Mirzayev Olim Saidovich

11–16 yoshli dzyudochilarda umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarlik o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlikni ilmiy asoslash 549
Sag‘dullayev Zuhriddin Akbar o‘g‘li

Umumta’lim maktablarida o‘quvchilar davomati boshqaruvining zamonaviy tashkiliy mexanizmlari..... 554
Shaxobiddinov Ravshanbek Shamsitdin o‘g‘li

STEAM fanlarni o‘qitishda o‘quvchilarda kreativ qobiliyatlarini rivojlantirish metodikasini joriy etishda STEAM ta’limining o‘ziga xos xususiyatlari, metadologik modeli va shart-sharoitlari..... 559
Tursunaliyeva Nazokat Toxir qizi

Jismoniy tarbiya darslarida kompetensiyaviy yondashuv asosida talabalarning harakat faolligini oshirish texnologiyasi 563
Umarova Umida Faxriddin qizi

Kompetensiyaviy yondashuv asosida jismoniy tarbiya darslarida o‘quvchilarni tarbiyalashda pedagogik jarayonlarni tashkil qilish usullari..... 568
Xo‘jamov Temur To‘lqin o‘g‘li

Geografiya fanlarini o‘qitishda iqtisodiy va ijtimoiy kompetensiyalarning o‘rni va ahamiyati 573
Xoliqova Mahbuba Orifjonovna

Umumiy o‘rta ta’lim maktablarida o‘quvchilar kun tartibidagi jismoniy tadbirlarni tashkil etish va o‘tkazish ... 577
Yuldashova Soliha Ergash qizi

Maktabgacha yoshdagi bolalarda o‘zini-o‘zi anglashning rivojlanishi..... 582
Zohidova Dilfuza Abdukhalilovna

BOSHLANG'ICH SINF MUSIQA DARSLARIDA MULTIMEDIA VOSITALARI VA INTERAKTIV METODLARDAN UNUMLI FOYDALANISHNING METODIK ASOSLARI

Uralova Farida Ural qizi
Shahrisabz davlat pedagogika instituti
"Musiqa ta'limi va san'at" mutaxassisligi 2-bosqich magistranti,
Yakkabog' tumani 77-64-umumiy o'rta ta'lim maktabi
musiqa fani o'qituvchisi

ORCID:0009-0002-0834-9330

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumta'lim maktablarining boshlang'ich sinflarida "Musiqa" darslarining unumdorligini oshirish, o'quvchilarning musiqiy savodxonligi va nazariy bilimlarini qiziqarli hamda tushunarli usullarda shakllantirish yo'llari amaliy tajribalar asosida yoritilgan. Maqolada yangi avlod darsliklaridagi QR-kodlar, "Novda" mobil ilovasi va sinf monitoridan unumli foydalanish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shu bilan birga, murakkab nazariy tushunchalarni – notalar bilan bog'liq qoidalar, uchtovushliklar, oktavalar tizimi kabilarni real chizmalar va interaktiv o'yinlar, besh barmoq usuli, "Do-Mi-Sol" interfaol mashqi, tovushqator singari usullar orqali o'quvchilarga oson o'rgatish bo'yicha amaliy tavsiyalar va boyitilgan adabiyotlar tahlili taqdim etilgan.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, musiqa pedagogikasi, multimedia, "Novda" ilovasi, QR-kod, tonika uchtovushliklari, oktavalar tizimi, barmoq usuli, klaviatura, vaqt unumdorligi.

Abstract: This article, based on practical experience, highlights the ways to increase the efficiency of "Music" lessons in primary schools, to develop students' musical literacy and theoretical knowledge in interesting and understandable ways. The article analyzes the possibilities of effective use of QR codes in new-generation textbooks, the "Novda" mobile application and the classroom monitor. At the same time, practical recommendations for easy teaching of complex theoretical concepts to students – rules related to notes, triads, the octave system – through real diagrams and interactive games, the five-finger method, the interactive exercise "Do-Mi-Sol", the scale, as well as an analysis of enriched literature are presented.

Key words: primary school, music pedagogy, multimedia, "Novda" application, QR code, tonic triads, octave system, finger method, keyboard, time efficiency.

Аннотация: В данной статье на основе практического опыта освещаются пути повышения эффективности уроков музыки в начальных классах общеобразовательных школ, формирования музыкальной грамотности и теоретических знаний учащихся интересными и понятными методами. В статье анализируются возможности эффективного использования QR-кодов в учебниках нового поколения, мобильного приложения "Новда" и классного монитора. Вместе с тем представлены практические рекомендации по простому обучению учащихся сложным теоретическим понятиям – правилам нотной грамоты, трезвучиям, системе октав с помощью реальных схем и интерактивных игр: метода пяти пальцев, интерактивного упражнения "До-Ми-Соль", звукоряда, а также анализ обогащённой литературы.

Ключевые слова: начальные классы, музыкальная педагогика, мультимедиа, приложение "Новда", QR-код, тонические трезвучия, система октав, пальцевый метод, клавиатура, эффективность использования времени.

KIRISH

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 15-noyabrdagi "Umumiy o'rta ta'lim maktablarida musiqa madaniyati fani o'qitilishini tubdan takomillashtirish hamda ushbu fan o'qituvchilarining kasbiy faoliyatini rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-391-son[1] qarori musiqa ta'limining bugungi kundagi dolzarbligini ochib berish uchun eng asosiy tayanch hujjat hisoblanib, bunda o'qituvchilarning amaliy (ijodiy) malaka oshirishi va maktablarda "Iqtidor" ansambllari tashkil etilishi belgilangan.

1 https://www.lex.uz/uz/docs/-7221711

O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 2-fevraldagi “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-112-son[2] qarorining ijrosini bajarish maqsadida umumta’lim maktablarida o‘quvchilarga milliy musiqa cholg‘ularidan kamida bittasida (keyinchalik uchtasida) kuy ijro etish mahoratini majburiy o‘rgatish tizimini joriy etishga qaratilgan [4].

DTS (Davlat ta’lim standartlari) va Milliy o‘quv dasturlariga oid me’yoriy hujjatlarni o‘rganib hamda O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori, 20.12.2024 yildagi 867-son “Maktabgacha va maktab ta’limi xodimlarining uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida” gi qarori bilan tanishgan holda, ta’limda kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan darsliklar va yangilangan dars o‘tish metodikalarining huquqiy asosini bajarish maqsadida o‘z metodlarimni faol tarzda qo‘llagan holda hamda boshqa musiqa fani o‘qituvchilarining ham unumli foydalanishini ta’minlash maqsadida ushbu maqolani yozyapman.

Shuni aytib o‘tish joizki, “Maktabgacha va maktab ta’limi” tizimida yangilangan Milliy o‘quv dasturining joriy etilishi musiqa darslarini mutlaqo yangicha estetik va texnologik ruhda tashkil etishni talab qilmoqda [5]. Boshlang‘ich sinf yoshidagi o‘quvchilarning yosh psixofiziologik xususiyatlari shuni ko‘rsatadiki, ular quruq nazariy ma’lumotlarni, mavhum qoidalar va formulalarni shunchaki yodlashni qabul qilolmaydilar. Shu sababli bolalar dunyoni turli harakatlar, qiziqarli didaktik o‘yinlar va aniq vizual obrazlar zanjiri orqali juda tez va mustahkam o‘zlashtirishadi.

Bugungi kunda musiqa o‘qituvchisining asosiy vazifasi darsning 45 daqiqalik vaqtidan oqilona, unumli va yuqori darajada samarali foydalangan holda, o‘quvchilarning dars davomida qiziqishi va faolligini saqlab qolish hamda musiqaning murakkab nazariy qonuniyatlarini sodda, hayotiy usullarda tushuntirib berishdir. Buning uchun dars jarayoniga zamonaviy multimedia vositalaridan, ya’ni elektron doskalar, mobil ilovalardan faol tarzda foydalanib, an’anaviy interaktiv amaliy metodlar bilan uyg‘unlashtirilgan kuchli va samarali dars olib kirish o‘qituvchi va o‘quvchilar uchun ham kutilgan natijani beradi.

Ushbu maqolada musiqa darslarida vaqtni tejash va o‘quvchilar faolligini oshirishga xizmat qiladigan shaxsiy ish tajribamiz, amaliy metodlarimiz hamda darsliklardagi ko‘rgazmali materiallar integratsiyasi keng qamrovda tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang‘ich sinf o‘quvchilariga musiqiy ta’lim-tarbiya berish, dars samaradorligini oshirish va ularda musiqiy savodxonlik asoslarini shakllantirish muammolari respublikamiz hamda xorijiy davlatlar pedagog olimlari tomonidan keng miqyosda o‘rganilgan. Musiqa o‘qitish metodikasining fundamental nazariy asoslari va dars o‘tishning an’anaviy tizimi G. M. Sharipova tomonidan darslik darajasida tizimlashtirilgan [11]. Olimaning D. Asatullayeva bilan hammualliflikdagi ishlarida aynan boshlang‘ich sinflarda musiqa o‘qitishning interfaol texnologiyalari va didaktik o‘yinlarining ahamiyati ochib berilgan.

Shuningdek, J. Hasanov o‘z tadqiqotlarida musiqa darslari orqali o‘quvchilarning estetik dunyoqarashini tarbiyalash masalalariga alohida urg‘u bergan bo‘lsa [8], K. Mamirov musiqiy faoliyat turlari vositasida o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshirish yo‘llarini metodik jihatdan asoslab bergan [10]. Musiqa ta’limi tizimida zamonaviy innovatsion muhitni yaratish va raqamli texnologiyalardan foydalanish masalalari A. Ismoilovning ishlarida o‘z aksini topgan.

Xorijiy tajribada esa L. G. Dmitriyeva va N. M. Chernoivanova tomonidan maktab sharoitida musiqiy tarbiyaning psixofiziologik qonuniyatlari hamda bolalarning eshitish idrokini rivojlantirish metodikasi mukammal tahlil qilingan [6].

Ushbu ishlardan farqli o‘laroq, mazkur maqolada taklif etilayotgan masalaning o‘ziga xosligi shundaki, unda an’anaviy pedagogik metodlar (barmoq usuli, harakatli o‘yinlar) yangi avlod darsliklariga integratsiya qilingan eng so‘nggi raqamli komponentlar - “Novda” mobil ilovasi, QR-kodlar bilan sintezlashtirilgan holda, bevosita muallifning shaxsiy amaliy ish tajribasi misolida yaxlit metodik tizim sifatida olib chiqilmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishini amalga oshirishda qiyosiy taqqoslash, pedagogik kuzatish, modellashtirish hamda ilg‘or ish tajribalarini o‘rganish va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqotning amaliy tajriba-sinov ishlari bevosita Qashqadaryo viloyati, Yakkabog‘ tumani 77-64-umumiy o‘rta ta’lim maktabining boshlang‘ich sinf o‘quvchilari ishtirokida musiqa darslari jarayonida tashkil etildi. Bunda an’anaviy metodlar asosida faqat yozuv taxtasi va og‘zaki tushuntirish orqali o‘tilgan darslar ko‘rsatkichlari bilan multimedia vositalari hamda interaktiv sensorli o‘yinlar uyg‘unligida (muallif metodikasi asosida) tashkil etilgan darslarning natijalari o‘zaro qiyosiy taqqoslandi.

2 https://lex.uz/uz/docs/-5849580

Qiyosiy taqqoslash usulidan foydalanish jarayonida o‘quvchilarning darsning 45 daqiqalik vaqtidan unumli foydalanish darajasi, murakkab nazariy tushunchalarni, notalar o‘rnini, tonika uchtovushliklari va oktavalar tizimini eslab qolish tezligi hamda xotirada saqlanish mustahkamligi maxsus pedagogik kuzatuv mezonlari asosida tahlil qilindi va kutilgan yuqori natijalarga erishildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Darslarda multimedia va raqamli vositalardan unumli foydalanish

Hozirgi yangi avlod boshlang‘ich sinf musiqa darsliklariga integratsiya qilingan raqamli texnologiyalar o‘qituvchining eng yaqin ko‘makchisiga aylandi, desak, umuman yanglishmagan bo‘lamiz. Dars jarayonida QR-kodlar va “Novda” mobil ilovasini sinf monitoriga, elektron doskalarga ulash yoki hozirgi kunda ommalashayotgan sinf uchun mo‘ljallangan televizorlar orqali o‘quv jarayonini juda unumli tashkil etish mumkin.

Musiqiy meros bilan tanishish bosqichida kompozitorlarning hayoti va ijodini, asarlarning yaratilish tarixini shunchaki og‘zaki monolog shaklida gapirib bermasdan, monitor orqali qiziqarli videoroliklar va animatsiyalar shaklida ko‘rsatish o‘quvchilar diqqatini bir zumda mavzuga tortadi hamda o‘zlashtirish yanada osonlashadi. Eng avvalo, o‘quvchilarga kuyning sanog‘ini o‘rganish uchun ritmik mashqlar o‘rgatiladi. Qo‘l harakatlari orqali kuyning sanog‘ini o‘rganish ancha samarali bo‘ladi.

Qo‘shiq o‘rganish jarayonida esa “Novda” ilovasi yordamida ekranda qo‘shiqning notalari, dinamik harakatlanuvchi matni va eng muhimi - musiqaning yuqori sifatli audio-minus (karaoke) variantlari namoyish etiladi. Bu o‘quvchilarning jamoaviy bo‘lib, musiqaga to‘g‘ri, bir tekisda va ohangdosh jo‘r bo‘lishiga yordam beradi. Darsliklardagi QR-kodlar orqali kerakli audio yoki video materialni telefonda skanerlab monitorga chiqarish o‘qituvchining magnitofon, disk yoki boshqa texnik vositalarni sozlashga ketadigan ortiqcha vaqtini tejaydi va tejalgan vaqtni bevosita amaliy mashg‘ulotlarga yo‘naltiradi.

Musiqiy savodxonlikni oshirishda amaliy interaktiv metodlar

Musiqa darslarida faqatgina ekranga qarab o‘tirish yetarli darajada foyda bermaydi. Bunday vaziyatlarda bolalarga musiqiy tushunchalarni o‘z sensor idroklari va tana harakatlari orqali his qildirish kerak bo‘ladi. Shu maqsadda murakkab nazariy mavzularni dars jarayonida quyidagi vizual vositalar va didaktik o‘yinlar orqali o‘rgatish yuqori amaliy samara beradi.

Notalarni o‘rganishda “Besh barmoq” usuli

Notalarning nota yo‘lidagi joylashuvini yozuv taxtasida chizish bilan bir vaqtda inson qo‘li va barmoqlaridan ko‘rgazmali jonli qurol sifatida foydalanish dars unumdorligini keskin oshiradi. Bu jarayon qanday amalga oshirilishi haqida qisqacha aytib o‘tsam, o‘qituvchi o‘z qo‘lining 5 ta barmog‘idan nota chiziqlari sifatida foydalanadi va ikkinchi qo‘li bilan ham doskada chizilgan notani ko‘rsatib, nomini aytadi, ham 5 ta chiziq tasvirlangan qo‘lida bir vaqtning o‘zida joylashtiradi.

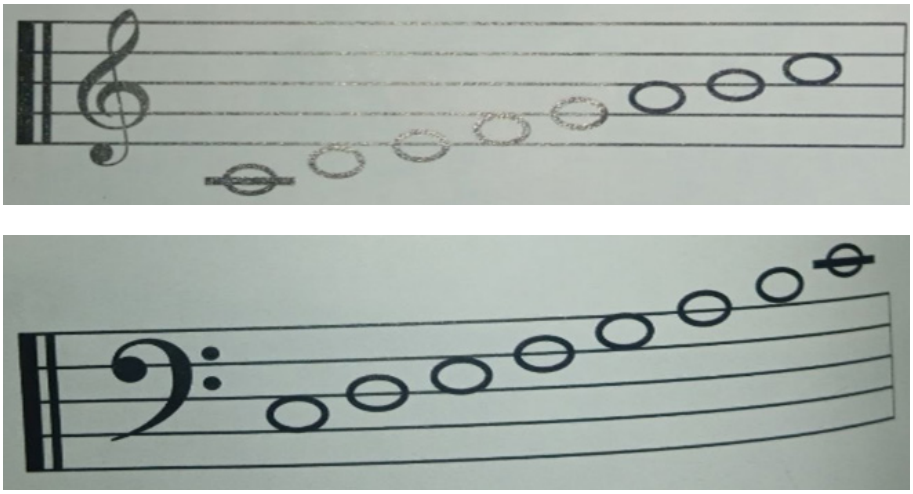
1-rasm: **Musiqiy nota yo‘li va skripka kalitining tuzilishi**

2-rasm: **“Besh barmoq” usuli asosida notalarning nota yo‘lidagi joylashuvi**

MAKTAB TA'LIMI SCHOOL EDUCATION ШКОЛЬНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ

Har bir barmoq muayyan nota chizig'i. 5 ta barmoqning eng pastida, ya'ni qo'shimcha chiziqda Do, birinchi chiziqning eng pastida Re, birinchi barmoqning o'zida Mi, birinchi va ikkinchi chiziqlar orasida, ya'ni jimjiloq va nomsiz barmoqlar orasida Fa, ikkinchi chiziqda - nomsiz barmoqda Sol, ikkinchi va uchinchi chiziqlar orasida, nomsiz va o'rta barmoqlar orasida La notasi va eng so'nggida uchinchi chiziqda joylashgan Si notasini o'rta barmoqda joylashtirib o'rgatsak, o'quvchilar vazifani tezda yod olib, mustaqil bajaradilar. O'quvchilar o'z qo'llariga va barmoqlariga qarab, qaysi nota qaysi chiziqda turishini hamda harakat xotirasi orqali bir necha daqiqa ichida osongina va umrbod o'rganib oladilar.

3-rasm: **Skripka va bas kalitlarida notalarning joylashuvi hamda ularning harfiy belgilanishi**

O'quvchilarga notalarning o'rnini mukammal o'rgatishda faqatgina bitta kalit bilan cheklanib qolmasdan, balki skripka va bas kalitlarining o'zaro bog'liqligini ko'rsatish lozim. Maqolada aytilganidek, o'quvchilarga notalarning nafaqat an'anaviy Do, Re, Mi, Fa, Sol, La, Si deb nomlanishi, balki xalqaro harfiy tizimdagi ifodalanishi - C, D, E, F, G, A, H, B (Si bemol tovushining harfiy sistemada ishlatilishi) ham parallel ravishda o'rgatiladi [2]. Skripka kalitida birinchi oktava "Do" - C notasining joylashuvidan boshlab, bas kalitidagi kichik oktava notalarining pastga qarab yo'nalishi tizimli ravishda taqqoslanadi. Ushbu vizual chizma bolalarda musiqiy savodxonlikni shakllantirishda va harfiy belgilarni chalkashtirmasdan yodda saqlashda asosiy poydevor bo'lib xizmat qiladi.

Gammalarning funksional pog'onalari va "Do-Mi-Sol" o'yini

3-4-sinflarda gammaning funksional pog'onalari:

- I - Tonika
- II - Pastga yetaklovchi tovush
- III - Medianta
- IV - Subdominanta
- V - Dominanta
- VI - Submedianta
- VII - Yuqoriga yetaklovchi tovush [7]

hamda gammalarning asosiy uchtovushliklarini o'rganishda biz "Do-Mi-Sol" elementidan unumli foydalanamiz. Buning uchun taxta oldiga 10 nafar o'quvchi chiqadi va navbat bilan notalarni ketma-ketlikda aytadi. Asosiy pog'onalar, ya'ni I, III va V pog'onalar - Do-Mi-Sol notalari qaysi o'quvchiga to'g'ri kelsa, umrbod esda qolishi uchun o'quvchilar ushbu notani aytayotganda jismonan biroz yuqoriga harakatlanishadi yoki qo'llarini ko'tarishadi.

Ushbu oddiy va quvnoq harakat bolalar miyasida tovushning balandligi hamda ushbu pog'onalarning gammada asosiy tayanch tonika uchtovushligi ekanligi haqida aniq tasavvur hosil qiladi. 3-4 ta darsda ushbu mashq takrorlansa, o'quvchilar xotirasida juda mustahkam saqlanib qoladi. Keyingi darslarda esa o'yin ssenariysi "Re-Fa♯-La" ko'rinishida o'zgartirilib, keyingi major va minor gammalariga o'tiladi. Shu tarzda o'quvchilar o'zlari sezmagan holda o'quv yili davomida 14 ta major va 14 ta minor gammalarini [7] hamda uchtovushliklarini qiynalmasdan yod oladilar. Hamda gammalardagi belgilarni ham o'rganib oladilar.

9 ta oktavani o‘rganishda fortepiano klavishlari va rangli jadvallar kombinatsiyasi

4-sinfda o‘quvchilarga musiqiy tovushqatorning jami 9 ta oktavasini - 2 ta to‘liqsiz: subkontr va beshinchi oktava; 7 ta to‘liq: kontr, katta, kichik, birinchi, ikkinchi, uchinchi va to‘rtinchi oktavalarni izchillikda yodlash hamda ularni klaviaturada topa olish ko‘nikmasi topshiriladi. Ularni shunchaki daftardan o‘qitib, yod oldirish samarali bo‘lmaganligi sababli, darsga fortepiano klavishlarining rangli tahliliy chizmalari olib kiriladi.

4-rasm: **Fortepiano klaviaturasida oktavalarning joylashuvi va rangli tasnifi.**

Maqolamda ko‘rsatilganidek, o‘quvchilarga 9 ta oktavaning fortepiano klaviaturasidagi joylashuvida qizil rangda ko‘rsatilgan Do notasi har bir oktavaning boshlanishi deb o‘rgatiladi. Har bir oktava - subkontr, kontr, katta, kichik, birinchi, ikkinchi, uchinchi, to‘rtinchi va beshinchi oktavalar - o‘ziga xos rangli hududga ega bo‘lib, ulardagi oq va qora klavishlarning joylashuv tartibi o‘quvchilarga ko‘rsatiladi. Bu tovushqatordagi klavishlar 88 ta bo‘lib, 36 ta qora hamda 52 ta oq klavishlar soni ham o‘rgatiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Boshlang‘ich sinf musiqa darslarida multimedia vositalari - QR-kod, “Novda” ilovasi, monitor va amaliy interaktiv metodlarning - barmoq usuli, harakatli didaktik o‘yinlar, klaviatura rasmlarining birgalikda unumli qo‘llanilishi dars samaradorligini kafolatlaydi. Bu yondashuv darsning dastlabki daqiqalaridanoq tashkiliy qismni tezlashtiradi va o‘tgan mavzuni takrorlash vaqtini sezilarli darajada qisqartiradi.

Musiqa o‘qituvchilari uchun metodik tavsiyalar:

1. Dars davomida monitor va multimedia imkoniyatlaridan oqilona foydalanish zarur, biroq ekranga qarab o‘tirish vaqti 10-15 daqiqadan oshmasligi lozim. Qolgan vaqt to‘liq jonli kuylash, asboblarda jo‘r bo‘lish va faol harakatli o‘yinlarga ajratilishi shart.
2. Darsliklardagi QR-kodlar bazasidan va “Novda” ilovasidan nafaqat sinfda, balki o‘quvchilarga uyga vazifa berishda ham uyda mustaqil qo‘shiq tinglash, karaoke aytish, notalarni harfiy tizimda takrorlash uchun ham keng foydalanish tavsiya etiladi.
3. Murakkab nota qoidalari va oktavalarni o‘rganishda bolaning ko‘rish, eshitish va tana harakatlarini baravar ishga soluvchi didaktik yondashuvlardan muntazam foydalanish dars sifatini va unumdorligini ta’minlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni. - Toshkent, 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ-637-son.
2. O‘zbekiston Respublikasi Oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi (O‘zbekiston standartlashtirish, metrologiya va sertifikatlashtirish agentligi) tomonidan tasdiqlangan “5141000 - Musiqa ta’limi” bakalavriat ta’lim yo‘nalishi bo‘yicha Davlat ta’lim standarti va malaka talablari. - Toshkent, 2002-yil 21-fevral, 54-son buyruq (O‘z DSt).
3. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Xalq ta’limi tizimida uzluksiz uzviylashtirilgan Milliy o‘quv dasturini joriy etish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Qarori. - Toshkent, 2020-yil 31-dekabr, 822-son.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Madaniyat va san’at sohasini yanada rivojlantirishga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi Qarori. - Toshkent, 2022-yil 2-fevral, PQ-112-son.
5. O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta’limi vazirligining “Musiqa” fani bo‘yicha yangilangan Milliy o‘quv dasturi. - Toshkent, 2023.
6. Dmitriyeva L.G., Chernoivanova N.M. Metodika muzikalnogo vospitaniya v shkole. - Moskva, “Akademiya”, 2007. - 208 s.
7. Rahimov Q. Musiqaning elementar nazariyasi. Darslik. - Toshkent, “Musiqa” nashriyoti, 2007. - 184 b.
8. Hasanov J. Musiqa va estetik tarbiya. - Toshkent, “O‘qituvchi”, 2008. - 144 b.
9. Ismoilov A. Musiqa ta’limida innovatsion va raqamli texnologiyalar. - Samarqand, 2019. - 120 b.
10. Mamirov K. Musiqa darslarida o‘quvchilar faolligini oshirish yo‘llari. Metodik qo‘llanma. - Toshkent, 2014. - 96 b.
11. Sharipova G.M. Musiqa o‘qitish metodikasi. Darslik. - Toshkent, “Barkamol fayz media”, 2011. - 184 b.
12. Sharipova G.M., Asatullayeva D. Musiqa boshlang’ich sinflarda ta’lim berish texnologiyalari. Interfaol metodik qo‘llanma. - Toshkent, 2018. - 112 b.
13. “Maktabgacha va maktab ta’limi” ilmiy-metodik jurnali talablari va maqolalar arxivi materiallari (2024-2026).

13.00.00 Pedagogika fanlari
13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta’limotlar tarixi
13.00.02 Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo‘yicha)
13.00.03 Maxsus pedagogika
13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg‘ulotlari nazariyasi va metodikasi
13.00.05 Kasb-hunar ta’limi nazariyasi va metodikasi
13.00.06 Elektron ta’lim nazariyasi va metodikasi (ta’lim sohalari va bosqichlari bo‘yicha)
13.00.07 Ta’limda menejment
13.00.08 Maktabgacha ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
07.00.00 Tarix fanlari
19.00.00 Psixologiya fanlari
01.00.00 Fizika-matematika fanlari
02.00.00 Kimyo fanlari
03.00.00 Biologiya fanlari
09.00.00 Falsafa fanlari
10.00.00 Filologiya fanlari
11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov
Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov
Musahhih: Alibek Zokirov
Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №10(4)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№C–5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.